

BUITEN

26^E JAARGANG N^O. 32

ZATERDAG 6 AUGUSTUS 1932



Foto C. J. Steenbergh

HET RAADHUIS TE GEERVLIEET, GEBOUWD ± 1630, GEWIJZIGD ± 1780



<i>Redactie: Mr. P. J. A. BOOT</i>	INHOUD
HET RAADHUIS TE GEERVLIET (ILL.)	BLZ. 373
BROEDERS VAN HET JUK, DOOR CHARLES G. D. ROBERTS (SLOT)	BLZ. 374
POLDERLAND (GEDICHT), DOOR NONNIE WIEMEYER	BLZ. 375
ONTVANGEN BOEKEN	BLZ. 375
IN HET HEUVELLAND BIJ NIJMEGEN, (GEÏLL.), DOOR JAC. GAZENBEEK (SLOT)	BLZ. 376—378
DE MUSCAATNOOT (MYRISTICA FRAGANS) IN DE MINAHASSA (GEÏLL.), DOOR J. H. R. BROEDER	BLZ. 378—381
EEN HOEK VAN DE CEVENNEN (GEÏLL.), DOOR MR. J. VAN DER SCHEER	BLZ. 381—383
OP ZOEK NAAR DEN KONINGSMANTEL (GEÏLL.), DOOR RINKE TOLMAN	BLZ. 383—384
DE SKYLINE VAN MIAMI, DE BEFAAMDE LUXE-STAD IN FLORIDA (ILL.)	BLZ. 384

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar Rokin 74-76, Amsterdam. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, verboden.

BROEDERS VAN HET JUK

DOOR CHARLES G. D. ROBERTS. (Slot)

IN de eerste geheimzinnige, glazige grauwte van den dageraad, terwijl dunne neveldraden om de punten der graspieten dwarrelden, stonden de twee zwervers op en begonnen te grazen. Toen dwaalde Ster, die heimwee begon te krijgen naar zijn oude weidevelden, af in de richting van het huis. Maar Buck wou daar niets van weten. Hij stapte naar de beek toe, plaste er doorheen en ging aan den overkant weer grazen. En Ster, die het niet kon verdragen alleen gelaten te worden, voegde zich dadelijk bij hem.

Dien dag dwaalden de beide ossen steeds verder de wildernis in, Buck steeds meer belust op het dolen door onbekende streken, Ster steeds meer onwillig, maar toch meeloopende. Als hij maar resoluut genoeg was geweest in zijn onwilligheid, als hij genoeg onafhankelijkheid had betoond om te gaan liggen en beslist te weigeren verder te gaan, had hij vast zijn zin gekregen, want Buck had hem nooit in den steek gelaten. Maar het initiatief won het van de inertie, zooals meestal en Buck's op avonturen beluste geest behield de overhand.

Het was een moeilijk begaanbare streek, maar wel gastvrij voor de zwervers in die vruchtbare Juni-maand en Buck drong steeds verder in het land door. De reusachtige boschgebieden werden herhaaldelijk onderbroken door eenzame, rots-omzoomde meertjes en schuimende rivieren, door uitgestrekte grasvlakten en zon-overgoten heidevelden, bronsgroen glanzend van boschbessenstruiken. Er was overvloed van voedsel, overvloed van drinkwater en als de vliegenen de hitte lastig werden, was het heerlijk in de koele, barnsteen-bruine plassen te wentelen. Zelfs Ster begon de oude weidevelden te vergeten en schik te krijgen in de vrijheid, waarnaar hij nooit had verlangd.

Hoe ver en naar welk eindpunt de drang in Buck's vrijheidlievend hart ze zou gevoerd hebben, alvorens hij bevrediging had gevonden, is moeilijk te zeggen. Want hij had, zonder het te weten, de oude, onverzoenlijke sphinx der wildernis getart. En tot zijn verderf werd zijn uitdaging terstond aangenomen.

Op den derden dag van hun zwerversbestaan bereikten zij een rivier, die zelfs voor Buck's durf te breed en te diep was om over te trekken. De oevers waren steil — een opvolging van rotsen, doorsneden met horizontale gleuven en stukken grasland waardoor beekjes uitmondden door boschjes van elzen en rietgewas. Buck wendde zich naar het Noorden, den rivieroever volgend, somtijds vlak langs den rand, soms wat verder er van af, naarmate de weg makkelijker was of naar uitlokkender stukken weidegrond leidde. Steeds was hij op zoek naar een doorwaadbare plaats,

want zijn instinkt leidde hem er toe iederen hinderpaal te overwinnen. Het feit, dat de weg naar het Westen was versperd, dreef hem er juist toe westwaarts voort te dringen.

In den laten namiddag kwamen zij plotseling uit dicht struikgewas op een door rotsen omgeven grasvlakte, waar een berenjong aan het spelen was met een grooten gelen paddestoel, dien hij met zijn voorpooten heen en weer smeed, zooals een jong katje met een bal doet. In Buck's oogen was dit speelsche jong natuurlijk niet anders dan een hond, die straks zeker weer achter zijn hielen zou gaan springen en keffen. Snuivend van toorn rende hij er op af.

Bij dit onheilspellende geluid keek het jong verbaasd op. Doch toen hij die vreeselijke roode gestalte op zich zag losstormen, uitte het een gil van angst en vluchtte naar de beschuttende boomen. Hij was echter te jong om zoo hard te draven en bezat evenmin de handigheid van den hond om te ontwijken. Buck's zwaren kop trof hem op zijn dijen en dreef hem in den grond. Hij liet een doodskreet hooren en toen werd alle leven uit hem getrap.

Verbaasd door zijn gemakkelijk succes — het eerste van zijn leven — maar heel trotsch op zichzelf, deed de groote roode os eenige stappen achteruit en bleef naar zijn slachtoffer staan kijken, in toornigen triomf met zijn staart tegen zijn flanken slaande. Toen stootte hij met zijn horens herhaaldelijk in het kleine, zwarte lichaam, slingerde het in de lucht, ving het weer op en scheurde het open als het neerviel. Hij nam bloedige wraak voor al de kleine mormels, die hem in het verleden hadden geplaagd en die hem ontkomen waren.

Temidden van die aangename bezigheid ontwaarde hij van ter zijde een geweldige zwarte gestalte, die zich op hem wierp. De berenmoeder, een reuzin in haar soort, had den doodskreet van haar jong gehoord.

Buck draaide met verbazende vlugheid rond om den aanval af te weren. Hij was er vlug genoeg bij om den slag te ontkomen, die zelfs zijn geweldigen nek zou hebben gebroken, maar de lange, staalharde klauwen van zijn aanvalster scheurden de eene helft van zijn kop eraf en vernielden een oog volkomen. Op hetzelfde oogenblik stormde Buck vooruit en luid loeiend stootte hij een korten, scherpen hoorn diep in de borst der berin, zoodat zij op haar dijen tegen den grond gedrukt werd.

Hoe vreeselijk zijn eigen wonden ook waren, gaf deze goed gemikte stoot hem een tijdelijk overwicht. Doch, daar hij niet gewend was aan zulk vechten, verzuimde hij er een goed gebruik van te maken. Hij deed eenige stappen achterwaarts om opnieuw tot den aanval over te gaan en nam zich den tijd op den grond te stampen, te loeien en zijn afgrijselijk gewonden kop dreigend te schudden.

De moeder, zonder op haar eigen diepe wonde te letten, draaide zich om en besnuffelde jankend het lichaam van haar jong. Dadelijk bespeurend dat het dood was, keerde zij bliksemsnel om en wierp zich op den moordenaar. Door dit ronddraaien kwam zij aan Buck's blinden kant. Weer drong hij vooruit, begeerig naar den strijd. Maar nu ontweek de oude berin, die een geoefende vechtersbaas was, den blinden os gemakkelijk. Een ontzettend gewicht daalde neer op zijn nek, vlak achter de ooren en de zonnige, groene wereld werd zwart voor zijn oogen. Met een geloei, dat in zijn keel bleef steken, viel hij log voorover op zijn knieën en kop. De berin sloeg opnieuw toe en met den anderen poot scheurde zij zijn keel open en toen hij stil op zijn zijde rolde, stortte zij zich op hem en verscheurde in geluidlooze woede het weerlooze lichaam.

Intusschen had Ster, die altijd traag van begrip en van handelen was geweest, met verbaasde oogen naar het gevecht gekeken, niet in staat den toestand te begrijpen, ofschoon een vreemde hitte in zijn bloed opsteeg. Doch toen hij zijn juk-makker op de knieën zag storten, toen hij dat stikkende geloei van doodelijke pijn hoorde, drong dat ongewone vuur tot zijn hersens door. Hij zag rood en met een vlugheid, grooter dan die van Buck op z'n snelst, rende hij toe om aan den strijd deel te nemen.

De berin, geheel in beslag genomen door haar wraak, werd volkomen verrast. Het was alsof een rotsblok van een ton op haar zijde neerdaalde, haar steeds omrolde en haar zelfder tijd verpletterde. In zijn woede scheen de groote roode os plotseling de vechtkunst te hebben verworven. Zijn kop draaiend, stootte hij een hoorn diep in den buik van zijn vijandin en scheurde en rukte daarin met de alles vernielende woestheid van een waanzinnigen neushoorn. De

pooten van de berin sloten zich krampachtig om zijn kop en schouders, maar een oogenblik later lieten ze weer los en vielen slap neer, toen die ploegende hoorn het hart bereikte en doorboorde. Toen ging Ster achteruit en schudde zijn kop om het bloed uit zijn oogen te krijgen.

Twee dagen en nachten waakte Ster over het lijk van zijn jukmakker en ging slechts enkele meters van de plaats af om een paar hapjes gras te eten en — met groote tusschenpoozen — enkele minuten om te drinken uit het koude beekje, dat langs de tragische grasvlakte liep. Op den derden dag waren twee woudloopers, die in een kano de rivier afvoeren, hoogelijk verbaasd toen zij op die eenzame plek, op zoo grooten afstand van de meest afgelegen nederzetting, een os hoorden loeien. Het loeien hield aan en klonk lokkend. Zij gingen aan land om een onderzoek in te stellen.

Met verbazing staarden zij naar het schouwspel, dat op de zonnige vlakte hun oog trof. Geleid door hun groote ervaring, kwamen zij na eenigen tijd tot een tamelijk juiste verklaring voor dit vreemde tooneel.

„Het was in ieder geval een mooi gevecht”, zei een der grijze beschouwers; en „Ik wou, dat ik het gezien had”, zei de andere. En daar de groote roode os te mooi en te kostbaar was om achter te laten, besloten zij, dat een hunner hem langs den oever voort zou drijven, terwijl de ander hem langzaam zou volgen in de kano.

Aanvankelijk weigerde Ster halstarrig van het lichaam van zijn dooden kameraad te wijken. Maar de woudlooper was in den winter vrachtrijder en wat hij niet wist van het drijven van ossen, was de moeite van het weten niet waard. Hij sneed een langen witten tak tot een ossenprikkel, ging naast Ster staan, gaf hem een stevigen por in de ribben en riep op bevelenden toon: „Vooruit, Rooie!”

Bij het hooren van het bekende bevel, ofschoon Rooie zijn naam niet was, scheen Ster dadelijk den gewonen en, voor hem niet onaangename, druk van het juk op zijn nek te voelen. Hij week gehoorzaam links af, liet zijn kop zakken en zette krachtig aan als om een denkbeeldige vracht te trekken; en zoo ging hij op weg, zooals zijn nieuwe meester hem beval. En geleidelijk, links of rechts geleid door die bevelende stem en een zachten por met den prikstok, begon het verdriet om zijn kameraad te luwen. Het was troostrijk om weer geleid te worden, weer teruggebracht te worden tot dienstbaarheid uit een vrijheid die zoo inspannend en zoo vreeselijk was gebleken.

BYRON, die niet vrij van ijdelheid was, kon niet de minste toespeling verdragen op het feit, dat hij aan één been lam was, en werd verschrikkelijk boos, indien hij ook maar de geringste toespeling hierop meende te hooren. Op een keer vroeg hem de hertogin van Devonshire, die eenigszins scheel keek: „Hoe gaat het, mylord?”. „Zooals U ziet”, was het onmiddellijke antwoord.

POLDERLAND

DOOR NONNIE WIEMEYER

Vijf molens op een rijtje,
 Daarvoor een groenend weitje,
 — Een slootje vol met kroos. —
 Een vlucht van witte eenden,
 Die voor een kiek zich leenden,
 — En één, die water koos. —
 Een veld vol versche schoven,
 Een lijstertje daarboven,
 — Dat gaarne zingen wou. —
 Eén van die zonnedagen,
 Waarop geen wolken jagen,
 — Een lucht van effen blauw. —
 Een auto op het wegje,
 Zich scherend langs het hegje,
 — Heel in de vert' — de Zaan. —
 Een groen-geschilderd huisje,
 Een jochie in bruin buisje,
 — Met houten klompjes aan. —
 Rood-bonte koeien loeien,
 Twee jonge kerels roeien
 — Vlak langs den waterkant. —
 Die wijde, wijde velden,
 Waar welvaart zich laat gelden,
 Is: *Hollandsch Polderland.*

ONTVANGEN BOEKEN. Ir. C. M. van der Slikke, BEKNOPT LEERBOEK DER GROENTETEELT. 304 blz. met vele afbeeldingen, uitg. J. B. Wolters U.M. (Nederl. Land- en Tuinbouwbibliotheek) Prijs / 2.90.

M. van den Broek en P. J. Schenk, VIJANDEN VAN TUINBOUWGEWASSEN (Fruit en Groenten), dl. XI van de Handleiding bij het onderwijs aan Land- en Tuinbouwcursussen. Tweede, geheel herziene druk. 120 blz. met vele afbeeldingen. Uitg. J. B. Wolters U.M. Prijs / 0.85.

Ir. J. P. Fekker, TUINEN IN HOLLAND, 94 blz. met zeer vele foto's (Serie: Moderne Schoonheid) uitg. N.V. Kosmos, Amsterdam. Prijs / 4.90.

Holland, where seaside means so much more, Navstivte Nizoremsko, Jaarverslag over 1931; Alle uitgaven van de Alg. Ned. Ver. voor Vreemdelingenverkeer.

GIDS VOOR SANTPOORT EN OMSTREKEN, Uitg. Ver. „Santpoort's bloei”.

GIDS VOOR SOEST EN OMGEVING.

GIDS VAN MEPEL.

GIDS VOOR NAALDWIJK.

MOOI OISTERWIJK, het Land der Vennen. Jubileumuitgave (map met foto's) ter gelegenheid van het 20-jarig bestaan van het Bosch-Restaurant „Groot-Speyck”.

Van de Directie der N.V. Maandblad „Succes”, Balistraat 74, den Haag, ontvingen wij een STAAF BAND voor „Buiten”, zijnde een linnen band met dito rug, plaats biedende voor 26 nummers van „Buiten”, welke elk afzonderlijk om een koperen staafje kunnen worden bevestigd, zoodat beschadiging der losse nummers onmogelijk is en lezing toch mogelijk blijft. Een handige wijze van bewaren in afwachting van den jaargang-band. Prijs per band (halve jaargang) / 2.75, voor 2 banden, mits tegelijk besteld, / 5.—

Van het Staatsbosbeheer ontvingen wij een tot 12 April 1932 bijgewerkte LIJST VAN LANDGOEDEREN, die onder de Natuurschoonwet 1928 zijn gerangschikt en opengesteld zijn voor het publiek, alsmede een lijst van de terreinen, waarvoor bijdragen ingevolge art. 12 Boschwet 1922 worden verleend. Wij zijn gaarne bereid onzen lezers per post inlichtingen te verschaffen omtrent het al of niet voorkomen op deze lijst van bepaalde landgoederen.

TALLEYRAND antwoordde, toen iemand opmerkte, dat de minister van politie Fouché een hevig menschenverachter was: „Dat zal dan wel het geval zijn, omdat hij zichzelf goed bestudeerd heeft.”

Op zoek naar den Koningsmantel

DOOR RINKE TOLMAN

IN de eerste week van Augustus was hij, toen ik overdag niet thuis was, in mijn tuin opgemerkt. Daar was hij, vertelde men mij, in een prachtige vaart prinslijk overheen gezweerd op zijn sterke mooie wiken. De mededeeling wekte dadelijk een verlangen; er ontbrak aan mijn verzameling nog een gaaf, niet afgevolgen exemplaar. Dat moest en zou ik hebben en daarom trok ik er den heerlijken, zomer-schen Zondagochtend op uit. Welken kant uit? Natuurlijk langs het lokaallijntje Utrecht—Baarn. Niet, dat koningsmantels een voorkeur hebben voor terrein ter weerszijde van spoorrails, maar aan elken kant rijden zich de berken met de blij-bonte stammen op de grens van spoorwegberm en hei. En zoo, beginnend bij de stopplaats Nieuwe Weg, aanvaardde ik de reis, gewapend met het vlindernet, spiedend en speurend naar blad, twijg, tak en stam der berken, deze heerlijke boomen, die de eveneens heerlijke koningsmantels lokken door het sap, dat uit den stam vloeit en voor hen een lekkernij is. Overigens zijn ze daar niet op aangewezen, want in bloemrijke tuinen doen zij zich ook gaarne met dagpauwoogen, admiraals en aurelia's te goed aan den zoeten honing. Maar aan berkesap schijnen zij toch de voorkeur te geven. Ik koos den heikant der berken. Ik klom en daalde, de zon in den rug. Er flapperde een kostelijk koel bliesje en zoo was het een genot te zwerven onder den hoogen hemel met om mij heen de deugddoende doorwaaide zonnigheid. Wat werd de hei al prachtig met de bijna uitbundig-bloeiende calluna, die den van her en der aanzwierende, zonnig neurende hommels en bietjes buit bood, zooveel ze dragen konden. Wat zullen de imkers zich de handen wrijven, overwoog ik. Hun volken zamelden rijkdommen bij de wijd zich strekkende paarse bloeivlakken, die zoo mooi uitkwamen tegen de witgezengde zandverstuivingen. Maar wat was er ook een blank gewapper van witjes in het licht. Soms was het Pieris rapae, die langs mij heen fladderde; dan weer vroegen Pieris napi en Pieris brassicae mijn aandacht. Deze drie witjes overheerschten, maar ook verschenen plotseling verrukkelijke citroentjes, de mannetjes zich tooiend met den kleurensier, dien hun naam aanduidt, de wijfjes bleek-groen, bladkleurig bijkans. Ook dwarrelden er vuurvlindertjes, bij tijd en wijle zich neerzettend op bloem of plantenstengel; één opglouing van uitbundige, drieste vleugelkleuren was het dan. Maar hun rust duurde gemeenlijk niet lang; stoeiend met elkander, wickelden ze dan weer rap weg en betrokken ook de sierlijke blauwtjes, de hooibeestjes en al de verschillende zandoogjes soms in hun spel. Maar het meest heb ik toch wel genoten, toen zoo'n vuurvlindertje ging zitten op de hemelsblauwe kroon der tusschen de dophei verscholen klokjesgentianen.

(Vervolg en slot op blad. 383)



Foto F. Moesman

GEZICHT VAN DEN BERG BIJ UBERGEN AF OP DEN BEEKSCHEN WEG

IN HET HEUVELLAND BIJ NIJMEGEN

DOOR JAC. GAZENBEEK. (Slot)

EEN onbeschrijflijk genot is het rondwalen hier in het geaccidenteerde terrein met zijn oude wegen en kronkelpaden, met zijn welige begroeiing. Ondoenlijk is het alle mooie gedeelten te noemen; wie hier eens was, zal niet moe geworden zijn van dwalen en genieten, wie er heen denkt te gaan, zal geen naamlijst noodig hebben, want het grootste genot van 't zwerven is immers steeds weer nieuwe, onbekende dingen te ontdekken. ☼ Het Kastanedal met zijn murmelend beekje, het Elyzeesche- en het Filosofendal, Sterrenberg en Keteldal en verderop de beide Meerwijken, het zijn alle namen, die herinneringen opwekken aan eenzame, stille wandelingen. ☼ Wanneer het gouden licht van den dag gedoofd is en na den stillen luister van schemer de avond valt met zijn paarse schaduwen, komt er een vreemde ontroering over u, als ge hier alleen langs de afgelegen paden gaat. ☼ De duisternis wast geweldig in de bosschen en de Holle Weg wordt een donkere, grondeloze tunnel. De dieren der schemering komen uit hun schuilplaatsen en achter en terzijde hoort ge de behoedzame teekenen van hun aanwezigheid. Soms een zacht geruisch, dan — diep in de schemering — een knappend takje of een geluid, dat ge niet kunt thuis brengen. ☼ En ge kunt soms het plotseling opkomend besef voelen, aangekeken te worden door onzichtbare oogen. Ge voelt òm u het geweldige leven van den nacht als een dreigement; oogen schijnen u te zien, gestalten volgen u onhoorbaar. Ge stapt wat haastiger voort, want het heuvel-land is eenzaam en — wie kent de geheimen van den nacht? Niemand immers? ☼ Wanneer ge bij het dalen van den weg ineens in de laagte de lichten van het dorp ziet blinken, lacht ge natuurlijk om uzelf. Dàar zijn de huizen met hun vertrouwde kamers, de straten met hun winkels, daar zijn de menschen met hun luide stemmen en hun bedrijf. ☼ Nu voelt ge op eens die beklemming van u wegvallen, het schijnt niet zoo donker meer; ge zoudt, eigenlijk om uzelf eens te bewijzen, dat ge geen eenzaamheidsvrees hebt gevoeld, wel terug durven, maar de diepe, doordringende kreet van de boschuilen in de juist verlaten duisternis doet u toch maar

verder afdalen. . . . ☼ Ja, prettige en sterke herinneringen heb ik aan dit heuvelland en zijn gemoedelijke menschen. Moet ik niet met een stillen lach nu terugdenken aan den Musschenberg, om dan ineens weer voor me te zien de Vossenhut, waar Jan woonde. Dat was juist nog Duitsch gebied, maar wij kwamen er meermalen, als de grenswacht een gemoedelijke bui had. Jan woonde daar alleen, kookte zijn eigen potje, verzorgde zijn huishouden en zijn kippen, terwijl hij uit tuinieren ging bij dezen en genen. ☼ Zoo kwam hij ook veel bij menschen in Beek en daar leerde ik hem kennen. Hij zat altijd vol streken en oolijke invallen. Toch was zijn haar bijna wit en had zijn stem iets van het broze van hoogen ouderdom. Maar vertellen dat hij kon! ☼ Na den oorlog, toen deze streek door vreemde troepen werd bezet, was ik ook een enkele maal bij hem. Met de Belgen, die er toen grensdienst hadden, raakte hij van lieverlede vertrouwd, want — zei Jan — „daar had men auch gute kerls bij . . .” Ja die dikke Belgische adjudant, dien ik er ontmoette en die zoo alleraanstekelijkst kon lachen, als Jan vertelde van spookwiven en heksen, die zal ook nog wel menigkeer teruggedacht hebben aan Jan uit de Vossenhut. ☼ Zoo in den avond was er dikwijls een leutige troep samen daar op den berg; een ouwerwetsche pot bier werd er gedronken en de eene vertelling na de andere werd afgestoken. . . . Ja, prettige herinneringen zijn het . . . alle! ☼ Enkele andere tochten, die ik ieder kan aanraden en die ik steeds weer onderneem, als ik hier in de buurt verzeild raak, moge ik hier nog aanstippen. Niet in de laatste plaats die naar Persingen. 'k Wed, dat er heel wat Nederlanders (en genoeg Gelderschen!) zijn, die dezen naam onbekend voorkomt. ☼ Persingen dan ligt in de vruchtbare kleivlakte, de Ooijpolder, die zich tusschen het heuvelland en de Waal uitstrekt. In langgeleden tijden was Persingen een flink dorp (zoo stond er in de 13e eeuw al een kapel), dat evenwel door herhaaldelijke overstromingen zoo goed als geheel weggevaagd werd. Vanouds was het een adellijke heerlijkheid en er stond zelfs een machtig slot. Het kerkje met toren is



Foto C. J. Steenbergh

DE KERK DER HEILIGE LAND-STICHTING TE BERG EN DAL

behouden gebleven tot verfraaiing van het landschap waarschijnlijk, maar al sinds jaren is het gebouw aan zijn eigenlijke bestemming onttrokken. Enkele huizen werden zoo successievelijk weer bijgebouwd en — we vinden er dus ook een herberg, dat spreekt eigenlijk zoo'n beetje vanzelf. ☼ Toen ik er na een wandeling 't kleine café binnenstapte en een glas port bestelde, was ik perplex daar zulk een heerlijke wijn te kunnen drinken en toen ik na mij de weelde van een tweede glas veroorloofd te hebben, wilde betalen, steeg m'n verwondering ten top: 40 centen! zei 't rappe wijf, dat me bediende. ☼ Ik kon niet nalaten de herbergierster te vragen, hoe ze aan zulke lekkere witte port kwam, maar toen zei ze heel geheimzinnig, met een vertrouwelijk knipoogje: „Die hêt m'n zoon over de grens gesmokkeld”. ☼ Aha, daar zat 'em de kneep en ik moet tot m'n schande bekennen, dat die gesmokkelde port me er niet minder om was. Ik ben er 'n paar dagen later nogeens binnengelopen. . . . ☼ Voorts behoort tot een der meest gewilde tochten in de omgeving zeker die naar Berg en Dal en van hier uit naar den Duivelsberg, op Duitsch grondgebied gelegen. 't Was op onze tochten naar dezen hoogen heuveltop gewoonte, in 't restaurant „Zum Teufelsberg” kummel te gaan drinken; daar was genoemde inrichting door vermaard, zooals een andere b.v. het ongeschreven monopolie heeft van pannenkoeken of erwtensoep. . . . ☼ Na de traditioneele hartversterking werd de berg bestegen. Het uitzicht is er onvergelykelyk schoon! Bij helder weer ziet men naar 't Westen gemakkelijk de slanke Cuneratoren van Rhenen, vòdr u ligt de Waal als een zilveren sieraad door de fluweelgroene weiden en daarachter de Veluwe, Montferland en verder naar 't Oosten de blauwe Kleefse heuvels en die van het uitgestrekte Nederrijkswoud. ☼ In deze omgeving ligt ook het pittoreske meertje „Heksendans” in een bekoorlijke om-

geving. De typische namen, die vele punten en wegen hier dragen, wijzen op een oeroude bewoning, die voor folkloristen en archeologen zeker het naspeuren waard is. Wij denken aan: Heksendans, Holdeurn, Duivelsberg, Wolfsheuvel, de Weg over de Zeven Heuvelen, e.a. ☼ Trouwens vele urnen en oudheden uit den Romeinschen tijd zoowel als van ouderen oorsprong werden hier en daar opgegraven en verschillende kan men terugvinden in het mooie Rijksmuseum Kam te Nijmegen. ☼ Om tenslotte ons overzicht (dat niet op volledigheid mag bogen, wanneer ik alle merkwaardige namen en fraaie plekjes had moeten memoreeren) van dit prachtige stuk natuurschoon te besluiten, wijs ik nog even op de Heilige Land-stichting, die te midden van schoone bosschen en uitgezochte panorama's in de nabijheid van de bekende Meerwijken aangelegd en gemakkelijk van verschillende zijden te bereiken is. ☼ Reeds van ver duiken witte slanke torens op, die met hun Oosterschen stijl een eigenaardigen indruk maken in deze wereld van heuvels en bosch. ☼ Dikwijls is beweerd en ik kan deze redenatie begrijpen, hoe jammer het is, dat het bij uitstek prachtige terrein voor dit doel (H.L. stichting) gebruikt is geworden, maar nu de zaak dan toch eenmaal haar beslag heeft, waarom zouden wij er niet onze aandacht aan wijden. ☼ Het doel was hier een aanschouwelyke herinnering wakker te roepen aan 't leven van Jezus van Nazareth en het in beeld brengen van gewijde plaatsen uit zijne omgeving. Zoo vinden we hier o.a. de geboortegrot van Bethlehem, den Calvariënberg, den Kruisweg, het Graf. Voorts treffen we in een museum allerlei voorwerpen aan, die in verband staan of stonden met het leven van den Gekruiste. ☼ De fraaie Coenaculumkerk beheerscht met den Kruisheuvel het terrein, dat in de laatste jaren een druk bezoek ontvangt; zelfs bedevaarten en pelgrimstochten worden naar de Heilig

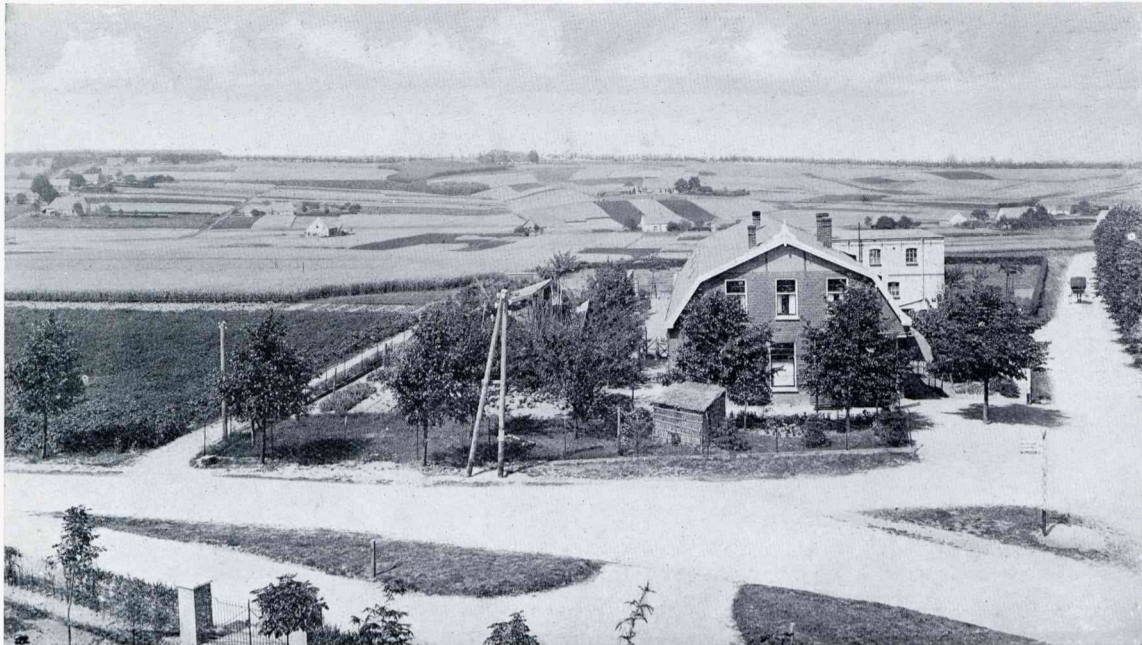


Foto F. Moesman

IN HET HEUVELLAND BIJ NIJMEGEN. PANORAMA VAN DEN UITKIJKTOREN „DE WITTE MOLEN” NABIJ GROESBEEK

Land-stichting ondernomen. ☼ Hoe men echter over dit specifiek R.K.monument denken moge, behalve dat het toch iets origineels is, doet het aan het geheele uitgestrekte heuvelland geen noemenswaardige afbreuk: er blijft voor wie van natuurschoon houdt te kust en te keur over naar alle zijden!

De muskaatnoot (*Myristica Fragans*) in de Minahassa

DOOR J. H. R. BROEDER

„THERE is one thing I may not miss” aldus de oude Mr. B., toen ik hem voorstelde, een autotrip te maken, teneinde hem in het beschikbare korte tijdsbestek enkele van de meest interessante plekjes van ons mooie bergland te laten zien. ☼ En toen ik, nadat we op weg getogen waren, vroeg, wat het dan wel was, dat hij niet wilde missen, deelde hij me in vollen ernst mede, dat hij een . . . foelieboom bedoelde. — Nu was Mr. B. een oude Amerikaan van in de zestig, geboren en grootgebracht te San Francisco en, zoals mij tijdens den rit bleek, met betrekkelijk weinig oog

maar zeggen wil, dat wij ons over onvolledige en vaak onjuiste voorlichting over Indië in buitenlandsche periodieken en reisgidsen zeer zeker niet behoeven te verwonderen. ☼ In dit verband wil ik, alvorens eenige bijzonderheden over de muskaatnoot te gaan vertellen, U het volgende staaltje van vrij recenten datum verhalen. ☼ Het is nog niet zoo heel lang geleden, dat wij in het Soerabajasch Handelsblad konden lezen, hoe een groot-aandeelhouder van een notenplantage zijn belangstelling wat verder had willen uitstrekken dan tot het dividend en bij het doorlezen van het jaarverslag bemerkte had, dat de onderneming voor de foelie belangrijk hooger prijzen had bedongen dan voor de noten, hetgeen hem aanleiding gaf, om de Directie ernstig in overweging te geven, ten spoedigste de noteboomen te doen rooien en hiervoor onverwijld foelieboomen in de plaats te planten. ☼ Nu wil ik gaarne aannemen, dat in dit geval een redelijke dosis overdrijving zat, maar ik haal het dan ook meer aan, om aan te toonen, dat het verzoek van mijn ouden Amerikaan, om in elk geval een foelieboom te mogen zien, inderdaad zoo dwaas niet was: ik besloot dan ook, om voor den eersten den besten noteboom te stoppen en hem meteen uit den brand te helpen. ☼ Toen ik, na de rijpe noot geplukt en ontbolsterd

te hebben, hem de noot met de daaromheenliggende roode zaadrokken, die wij foelie noemen, overhandigde, vond hij het geval van de onvoldoende inlichting in zijn reisgids zóó hinderlijk, dat hij twee noten, nog in den bolster, per postpakket aan den auteur van zijn reisgids zond en hem in overweging gaf, om, ingeval zijn boekje een herdruk mocht beleven, bij den foelie-export van Celebes te vermelden, wat hij ervaren zou, als hij de beide hem toegezonden noten van den bolster zou ontdoen. Mr. B. had het gevoel, een figuur te hebben geslagen met zijn foelieboom, doch toen ik hem het geval van den Hollandschen aandeelhouder vertelde, vond hij het eigenlijk jammer, dat zijn reisgidsauteur het in deze met stukken moest afleggen tegen den aandeelhouder; de overtreffende trap, ook al betref het die van stupiditeit, had hij, als Amerikaan, gaarne aan zijn landgenoot gegund; immers, voor de statistiek houdt elk record in de oogen van



Foto F. Moesman

VOORMALIGE NED. HERV. KERK TE PERSINGEN (14^{DE}—15^{DE} EEUW)

een Amerikaan zijn bijzondere waarde. Wij allen kennen de notemuskaat als specerij in de huishouding, waar zij, ik zou haast zeggen, haar vaste plaatsje heeft naast den kruidnagel, waarvan ik U eenigen tijd geleden¹⁾ bijzonderheden vertelde. In de meeste streken van onzen archipel, waar de kruidnagel voorkomt, zien we veelal in hare nabijheid ook muskaatnoten geplant, hetgeen wij moeten toeschrijven aan de omstandigheid, dat beide het best gedijen op vulkanischen bodem, hoewel elk zijn bijzondere eischen heeft, wat bodemstructuur betreft. ☼ De notemuskaat komt in vrijwel geheel Minahassa voor, doch is er niet inheemsch. Het vermoedelijke land van herkomst is Banda en hoewel er andere lezingen zijn, die Halmahera en Ternate als geboorteland willen aanmerken, zijn er teveel min of meer overtuigende aanwijzingen, welke naar Banda terugleiden en dat eiland als het moederland voor de muskaatnoot doen beschouwen²⁾. ☼ Reeds omstreeks het jaar 1500 werden door de Portugeezen op Banda muskaatnoten geruimd tegen andere producten en importgoederen en de O. I. Compagnie vond de noten van Banda wel van zulk een groot belang, dat zij, om zich van den alleenhandel te verzekeren, op alle eilanden van de Molukken, met uitzondering van de Banda-groep, die zij afdoende wist te bewaken, alle noteboomen liet uitroeien en daarenboven nog een plantverbod uitvaardigde. Aan dit verbod is weliswaar niet altijd de hand gehouden, maar het bleef toch een handicap voor de notencultuur. Eerst in 1839 werd dit verbod officieel opgeheven en van dien tijd af dateert de uitbreiding van de notencultuur in de Molukken en hare overbrenging naar andere gebiedsdeelen, o.a. naar de Minahassa, de Sangir- en Talaud-eilanden. ☼ Reeds vroeger moeten er in de Minahassa al eens noten geplant zijn, hoewel er toen blijkbaar nog niet van een bepaalde cultuur sprake is geweest. De oud-zendingsleeraar N. Graafland verhaalt in een zijner boeken,³⁾ dat toen Baron van der Capellen omstreeks 1824 de koffie-cultuur tot gouvernementcultuur had verklaard, de Minahassers zich intensiever op de notencultuur zijn gaan toeleggen, omdat die cultuur hun de vrije beschikking over het geogste product liet; omstreeks 1835 en daarna kon men van notencultuur in de Minahassa spreken. Hier zou dus uit volgen, dat men het met het plantverbod t.o.v. de Minahassa niet zoo streng genomen heeft, waartoe de geringe productie van dien tijd misschien ook mede aanleiding geweest is. — Mogelijk ook, dat de hier en daar verspreid voorkomende noteboomen in de Minahassa dateeren uit de periode van het Engelsche bewind (1796—1802) gedurende welke periode de Engelschen uit welbegrepen eigenbelang het door de O. I. Compagnie uitgevaardigde plantverbod niet handhaafden en van Banda het noodige plantmateriaal weg haalden, waarmede de grondslag werd gelegd voor de notencultuur in Singapore en Malakka, welke een aantal jaren later een heftige concurrent voor de Banda-noten werd, doch die daarna door ziekte nagenoeg geheel verloor. ☼ De Resident Jansen heeft omstreeks 1840 in de Minahassa zeer veel voor de uitbreiding van de notencultuur gedaan; in de hierover bestaande literatuur⁴⁾ kunnen we lezen, dat er omstreeks



Foto Broeder

MUSKAATNOOTBOOMEN

1854 in de Minahassa rond 2000 boomen geteld werden, doch dat de uitbreiding daarna in snel tempo vorderde. Omstreeks 1860 waren er rond 40.000 boomen geregistreerd, terwijl er omstreeks 1897 900.000 werden geteld. ☼ Men treft de noteboomen hier aan tot op een hoogte van 450 tot 500 meter boven den zeespiegel; zij gedijen het best op vulkanischen, lossen bodem tegen berghellingen. — Van de regelmatige cultuur, zooals deze onder Resident Jansen werd begonnen en in de jaren tusschen 1840 en 1880 tot cultuur van beteekenis werd, is helaas thans niet veel meer over. Flink palabosschen (pala = inheemsche naam voor notemuskaat), regelmatige perken, komen zoo goed als niet meer voor; eenige overblijfselen van oude tuinen treft men nog aan tusschen Menado en Kema, doch overigens is van regelmatige cultuur geen sprake meer. — Ziekte onder de boomen, waardoor de oogsten achteruit gingen, verwaarloozing, het verdringen van de muskaatnoot door den klapper, ziethier enkele van de voornaamste oorzaken van den achteruitgang. ☼ De muskaatnoot is een tweehuisige boom, doch er komen zeer veel mannelijke boomen voor, die beide bloemengeslachten dragen en dan ook vruchten voortbrengen; men noemt ze „boeiboomen”. De productie dezer boeiboomen blijft ver beneden die der vrouwelijke boomen. U voelt, dat deze omstandigheid een groot bezwaar is voor den aanleg van tuinen, want er is niets aan de noot of de jonge plant, waaraan men het geslacht van den toekomstigen boom kan herkennen. ☼ De bloemen zijn weinig opvallend; kelkvormig, zeer klein (5—7 mm.) en bleekgeel van kleur. Van bloem tot rijpe vrucht verlopen ongeveer 9 maanden, doch de boomen hebben geen bepaalde bloei-periode, ze bloeien het geheele jaar door, zoodat men ook onafgebroken kan blijven oogsten en dit maakt de notencultuur als bevolkingscultuur nogal aantrekkelijk; de noteboom is een onuitputtelijke en nimmer stilstaande bron van inkomsten. Ik kom hierop nog even terug. ☼ De voortplanting geschiedt door zaden, hoewel stekken en enten proefondervindelijk mogelijk is gebleken. Voor zaad-

noten kan men alleen gebruiken de noten van volkomen rijpe vruchten en als zeer merkwaardige bijzonderheid moet ik dan vermelden, dat de rijpe noot, waaruit men de jonge plantjes wil kweken, onmiddellijk na den pluk in het kweekbed moet worden gezet! Aangenomen wordt, dat na den pluk de noot reeds binnen 24 uren hare kiemkracht verliest. — In verband met de ontkieming is er nog een bijzonderheid te vermelden en wel, dat men op Banda tot ver na 1800 ervan overtuigd was, dat zij de maag van een vogel gepasseerd moest zijn. Er kwam op Banda vrij veelvuldig een noteneter voor (*Carpophaga perspicillata*) die zich voornamelijk te goed deed aan de prima foelie en daartoe de best gerijpte noten uit de bolsters haalde om deze, nadat de foelie in de maag was verteerd, onbeschadigd uit te werpen. Zeer zeker heeft langs dezen weg op natuurlijke wijze de verspreiding van de noot plaats gehad, doch het is louter toeval geweest dat men erachter kwam, dat deze bijzondere omweg voor de ontkieming niet noodzakelijk was. ☼ Evenals de kruidnagel, laat men de muskaatnoten ook veelvuldig ontkiem in kokertjes, meestal bamboe-kokers, welke het voordeel bieden, dat de jonge plant bij de overplanting in den vollen grond niet lijdt; men slaat dan eenvoudig den bodem uit het kokertje en zet het jonge boompje met koker en al in

1) Zie Buiten 1932, nr. 12. 2) Als eigenlijke stamvader van de *myristica fragans* wordt genoemd de *myristica argentea*, inheemsch op Nieuw-Guinea. 3) „De Minahassa” in 1898 uitgegeven bij Erven F. Bohn te Haarlem. 4) Dr. J. M. Jansse: „Mededeelingen van het Departement van Landbouw” 1898.

den grond; het kokertje is dan spoedig verteerd, terwijl het jonge boompje zich rustig kan ontwikkelen. ☼ De ontkieming heeft plaats in perioden, welke varieeren van 4 tot 10 weken; men schrijft dit belangrijke verschil in het ontkiemingsproces toe aan de meerdere of mindere kiemkracht van het zaadje, de meerdere of mindere dikte van de houtachtige schil van de noot. Men heeft wel eens getracht, het jonge kiemplantje in den betrekkelijk zwaren arbeid tegemoet te komen, door de harde, houtachtige schil te breken, doch daarbij bleek, dat het vrijwel niet doenlijk was, deze schil te breken, zonder het zaad te beschadigen, zoodat men het maar verder aan moeder natuur overliet.

☼ Het jonge plantje groeit uiterst langzaam; eerst na 6 à 7 maanden komen de eerste blaadjes voor den dag, na een jaar is het jonge boompje hoogstens 20 à 25 cm hoog en eerst na 1 ½ à 2 jaren zijn twee tot vier zijtakjes gevormd, waarna meestal de overplanting plaats heeft. ☼ Eenmaal op zijn uiteindelijke bestemming geplant, ontwikkelt zich langzaam-aan de muskaatboom in regelmatig pyramidevorm tot een hoogte van 16 tot 18 meter; de takken aan de basis brengen het tot ongeveer 5 meter, zoodat een radius van ongeveer 10 meter

tusschen de boomen vrij moet blijven, wil de noteboom ongehinderd uit kunnen groeien. Omstreeks het zevende jaar begint de eerste bloei, zoodat men kan aannemen, dat het 8ste levensjaar het eerste productiejaar is. — De productie loopt dan geleidelijk op tot het 25ste levensjaar, op welken leeftijd men aan de hand van oude statistieken aanneemt, dat de maximale productiegrens bereikt is. Daarna blijft de vruchtdracht stationair gedurende een periode van minstens 40 jaren, men heeft zelfs boomen geregistreerd, die gedurende 60 jaren hunne volle productie behielden. ☼ Aan een normalen, gezonden vrouwelijken boom kan men aannemen ongeveer 5000 vruchten in verschillende stadia te tellen; deze komen dus in 9 maanden tot rijpheid; veronderstellen wij, dat er wegens ongedierte of andere oorzaken rond 500 vruchten waardeloos afvallen en de goede noten gemiddeld 4 ½ gram droog wegen, dan komen wij op een jaarproductie van rond 27 KG droge noot per boom, waarbij gerekend kan worden op ongeveer 6

KG foelie. ☼ Nu is het wederom een merkwaardig verschijnsel, dat de Minahassers geen aanleg hebben getoond, om met het overnemen van de notencultuur ook de juiste behandeling van het geogste of te oogsten product over te nemen. De onder den naam van Menado-noot uit de Minahassa geëxporteerde noot kreeg al spoedig een minder goede reputatie en werd, vergeleken bij de Banda- en Siauw-noot in waardeering belangrijk lager aangeslagen. De oorzaak hiervan was en is nog, dat de Minahasser aan chronisch geldgebrek lijdt; hij geeft zijn noteboom geen kans, om regelmatig rijpe vruchten af te leveren; een veelvoorkomend euvel is van oudsher, dat men de nagenoeg rijpe vruchten afplukt en ze in den grond door broeiing tot rijpheid laat komen. Het aldus verkregen product is minderwaardig; de houtachtige schil krijgt wel een donkere kleur, doch de eigenlijke noot komt na droging sterk gerimpeld, soms verschrompeld uit den dop en moet dan bij de voor den export inferieure worden ingedeeld. ☼ Ook voor een zorgvuldige droging, zoodat men dit op Banda

aantreft, gunt de Minahasser zich geen moeite of tijd; hij wil veel en vlug oogsten en dan snel drogen, liefst op een rooster boven een zwak vuur of in de felle zon. Hierdoor wordt evenwel de noot op een voor haar veel te hooge temperatuur gebracht (40 graden Celsius en hooger) hetgeen tot gevolg heeft, dat het vette bestanddeel, de zoogenaamde notenzeep, gaat uitloopen, waardoor de noot veel van haar aroma verliest, terwijl een ander groot nadeel is, dat door het uitlopende vet de noten aan de schil gaan kleven, waardoor er bij het kloppen veel noten stuk gaan. — Gebroken noten worden weer in de klasse der inferieure ondergebracht. Men moet het een merkwaardig feit noemen, dat zelfs na een ervaring van ongeveer 70 jaar de Minahassers, die toch van het gouvernement landbouwkundige voorlichting kregen, nog steeds niet van hun verkeerde wijze van oogsten en drogen zijn teruggekomen, terwijl de cultuur, niettegenstaande deze toch aantrekkelijk is en zeer zeker rendabel, vergeleken bij de tweede helft der vorige eeuw, gestadig is achteruitgegaan. ☼ Het is nog geen drie jaren geleden, dat de Minahasser voor een picol ongeklopte, halfgedroogde Menado-noot Fl 45.- kon bedingen; nu zijn de tijden al zeer slecht en krijgt men



Foto Broeder

VRUCHTEN VAN DEN MUSKAATNOOTBOOM. OP DEN VOORGROND NOOT OMGEVEN DOOR FOELIE

hoogstens Fl 6.- per picol, doch er staan zeer weinig onkosten tegenover, zoodat er altijd nog wat winst op zit. — Het verschijnsel van dezen achteruitgang in de Minahassa is des te merkwaardiger, als men het gaat bezien van het standpunt van den Minahasser; immers, men zou verwachten, dat hij zijne noteboomen buitengewoon goed zou verzorgen, als

een nimmer stilstaande bron van inkomsten, doch wij zien het tegendeel: slechte verzorging van boomen en productie. ☼ Voor den export worden de noten geklopt, de houtachtige schillen zijn waardevol, de noten worden gekalkt, door ze in een ton met ongebluschte kalk rond te draaien, zooals U op bijgaande foto kunt zien. Om de kalk beter op de noot te houden, maakt men de noten tevoren weleens nat door ze even door zeewater of klapperolie te halen. Het nut van dit kalken is het tegengaan van torrenvraat; de torretjes, die de vrucht willen aanvreten, worden hiervan weerhouden door de kalklaag. ☼ Als belangrijkste afzetgebieden voor de Menado-noot

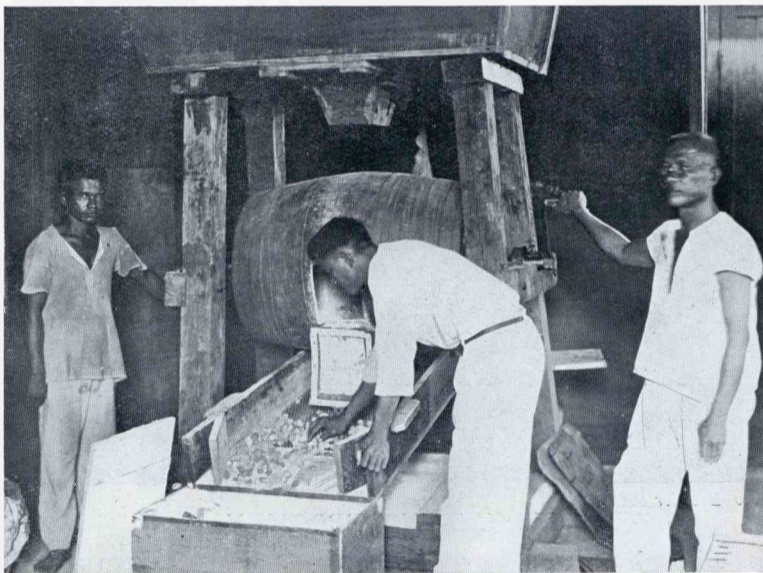


Foto Broeder

DE MUSKAATNOTEN WORDEN GEKALKT EN IN KISTEN VERPAKT

noemen we Britsch Indië, Centraal Europa en Noord-Amerika. FOELIE. De foelie, die wij allen weer uit de huishouding kennen, is niets anders dan een uitgroeiing van de buitenste zaadhuid, dus een uitgroeiing van den houtachtigen dop (zaadrokken). Van de vrucht zien we eerst den geel-groenen bolster, die bij het rijpworden over een overlanschen naad in twee deelen openspringt (zie afbeelding), waarbij dan de harde zwartbruine notedop zichtbaar wordt, geheel omgeven door scharlaken rood gekleurde vleezige reepen, welke de noot los omgeven, alleen aan de basis zijn deze franje-achtige uitgroeisels licht met den dop vergroeid, doch na droging kan men deze reepen, de foelie, gemakkelijk van de noot verwijderen, zonder ze te beschadigen. De foelie bevat zeer veel zetmeelstoffen en is dus zeer voedzaam; de etherische olie- en vetdeelen geven de foelie haar fijnen geur, waardoor ze als specerij zulk een hooge waarde heeft, terwijl de prachtige roode kleur haar oorzaak vindt in de aanwezigheid van flinke hoeveelheden roode protoplasma-korrels. — Naarmate de foelie droger wordt,

wijzigd zich de kleur, die van rood naar oranje-geel overgaat, het stadium waarin ze haar beste waardeering en handelswaarde vindt. Over het doel van de foelie bij de vrucht, over hare functie zijn de gezaghebbenden het niet allen eens. Sommigen beweren, dat de foelie alleen als lokmiddel dienst doet, waarbij wordt uitgegaan van de veronderstelling, dat ze door haar opvallend roode kleur na het openspringen van den bolster de vogels naar de vruchten lokt en zoo voor de verspreiding en voortplanting werkt. Dr. J. M. Janse, die wel als de meest gezaghebbende deskundige wordt erkend, is de meening toegedaan, dat de foelie, behalve als lokmiddel dienst te doen, ook nog een zeer werkzaam aandeel heeft in het openspringen van den bolster. ☼ Als handelsproduct is de foelie altijd een delicate en vrij hoog gewaardeerde specerij geweest; in 1929 deed een picol ongesorteerde Menado foelie nog Fl 180.- franco pakhuis Menado. In de tegenwoordige zeer slechte tijden wordt nog Fl 45.- per picol bedongen. Gesorteerd wordt in drie kwaliteiten en wel de prima „bloemen” (deze naam is feitelijk misleidend) de onrijpe en aangestoken foelie, die in den regel haar roode kleur verliest en zwart wordt, doch daarbij haar aromatischen geur behoudt, en tenslotte het gruis. ☼ De verpakking geschiedt in kisten met een standaardgewicht van 1 picol; wat de eerste kwaliteit betreft, moet de sorteering en verpakking zeer zorgvuldig geschieden. Vroeger werd de foelie heel voorzichtig laag voor laag door koelies met de voeten in de kisten gestampt, thans ziet men meer en meer de handpers gebruiken. Teneinde veelvuldige breuk te voorkomen wordt elke nieuwe laag, alvorens geperst te worden, met genever bestoven, waardoor de foelie een weinig soepeler wordt. Men beweert bovendien, dat deze bestuiving een gunstigen invloed uitoefent op het verkleuringsproces. Hoe lichter van kleur en hoe minder breuk, hoe hoger de waarde. ☼ Ik meen hiermede wel de meest belangrijke bijzonderheden van de notemuskaat in de Minahassa te hebben verteld, waarbij de foelie het plaatsje heeft gekregen, dat haar rechtens toekomt als bijproduct van de muskaatnoot en als waardevol product in den specerijenhandel.

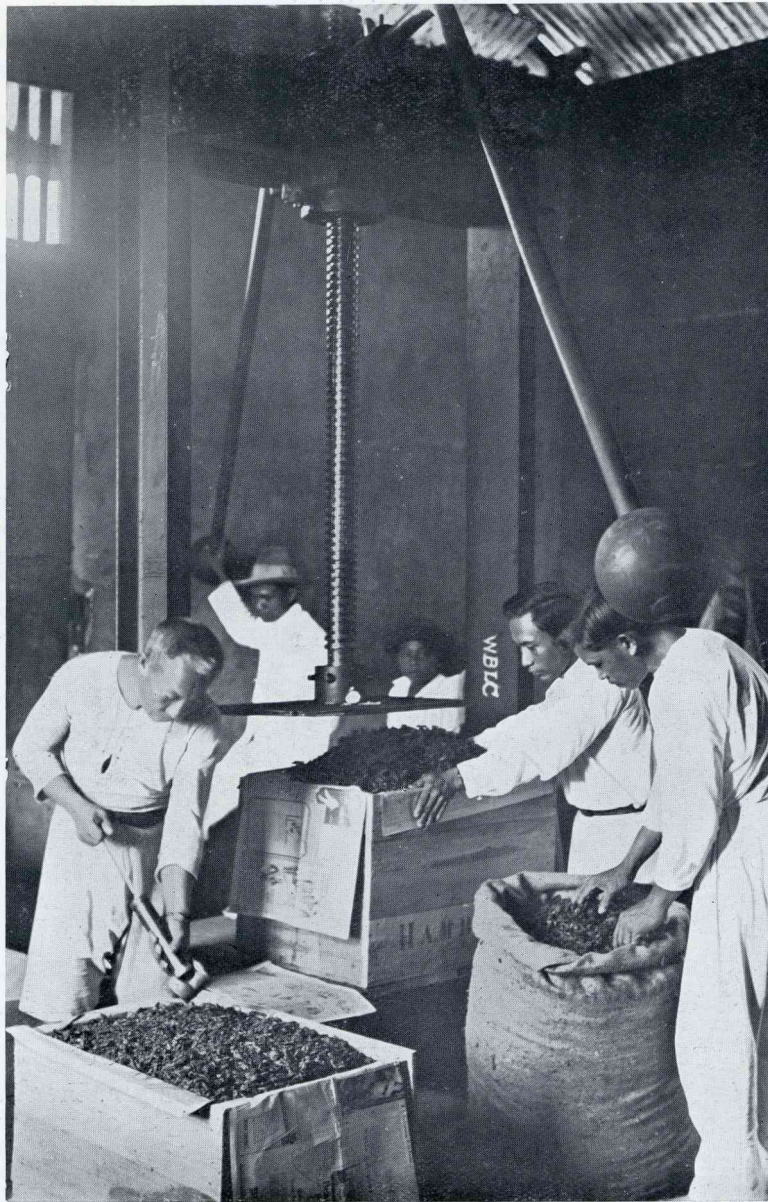


Foto Broeder
DE FOELIE WORDT MET JENEVER BESTOVEN EN DOOR
MIDDEL VAN EEN HANDPERS IN KISTEN GEPERST

Een hoek van de Cevennen

DOOR MR. J. VAN DER SCHEER

DEZE hoek is, meen ik, in Holland vrijwel onbekend. Wanneer ik er eenige bekendheid aan tracht te geven, dan is dat niet omdat ik verwacht, dat dan een stroom van Nederlandsche toeristen zich over dat verweg gelegen stukje Fransch bergland uit zal storten. Daarvoor zijn de verbindingen te onpractisch, daarvoor biedt het wellicht te weinig voor den gemiddelden reiziger. Maar misschien dat enkelen, enkelen van hen, die er genoeg in scheppen juist in minder bekende streken rond te dwalen, die niet altijd en overal de geweldigste wonderen van natuur en bouwkunst verlangden, maar ook tevreden zijn met wat eenvoudiger natuurschoon, die van land en volk eens wat meer willen zien dan internationale restaurants, kellners en gepatenteerde natuurfreesen, misschien dat die enkelen

eens, opzij van de groote reisroutes, voor eenige dagen of een paar weken komen zwerven door dit eenvoudige hoekje van Frankrijk. ☼ Laat ik pogen u te oriënteren. De namen van de stadjes, die daar centra vormen, Largentière, Ruoms, Joyeuse, Les Vans, zullen den lezer wel weinig verder brengen. ☼ Evenmin zal men veel wijzer worden als ik zeg dat zij deel uitmaken van het département de l'Ardèche. ☼ Deze streek ligt dan tusschen twee van de groote reisroutes, die van Parijs in alle richtingen uitstralen, de route Parijs, Clermont Ferrand, Nîmes in het Westen en de nog veel bekendere „P. L. M.” door het Rhônedal aan de Oostzijde. Een uur voor Nîmes ligt Alès (voorheen Alais); vandaar brengt een traag boemeltreintje den reiziger naar de Rhônevallei (le Teil); dit treintje stopt o.a. in St. Paul le Jeune en Ruoms, van waar autobussen naar de overige stadjes en dorpjes rijden. De stoomtram die er vroeger liep, is opgebroken, de Guide Bleu van 1929 vermeldt haar nog. ☼ Beter is de verbinding uit het Rhônedal. Bezuiden Lyon liggen aan de groote lijn Valence en Montélimar. Van beide steden rijden ruime, goede autobussen langs de onregelmatige bergketenen die het wijde Rhônedal Westwaarts begrenzen, naar de afgelegen deelen van het département de l'Ardèche; de tocht duurt een paar uur, maar biedt natuurschoon genoeg. ☼ We komen dus in Largentière, Les Vans of Joyeuse. Zoek hier geen luxe-hotels; de luxe bestaat alleen uit elektrisch licht en de lampjes op uw kamer tellen slechts een bescheiden aantal kaarsen. Ge vindt daar een steenen tegelvloer of — zoo'n hotel is dan wat deftiger — een parketvloer en een piano in uw slaapvertrek. Maar de waschtafels zijn van zeer bescheiden capaciteit, het water wordt in groote blikken kanen door het hotelknechtje uit de dorpspomp aangevoerd, uw toiletspiegel is wellicht heel klein, uw bed soms niet berekend op menschen boven de 1 M. 80. — Maar — de prijzen zijn ook niet hoog en daarvoor krijgt ge voldoende reinheid, behoorlijk eten en een hartelijke ontvangst. Want prettig, hartelijk zijn de menschen hier; behulpzaam, vriendelijk, van een

natuurlijke beschaving. Zooiets valt vooral op als men toevallig — zooals wij, door een stortbui daarheen gedreven — terecht komt in een klein boerenhuis. Het interieur is van een uiterste eenvoud, een steenen vloer, een ruwe tafel, een paar stoelen, een kale bank zonder leuning, dat is alles. Geen kleedje, geen wandversiering, maar wel voorkomendheid, een zekere vrijmoedigheid, een zich uitdrukken in verstaanbaar Fransch. ☼ Een ander maal kwamen we na een warme wandeling over een weinig schaduwrijk kalkplateau om den middagtijd in een klein dorpje. Een troepje dorpsjongens kwam de beide curiositeiten bekijken en werd door ons wat voor den gek gehouden en gelukkig gemaakt met enkele zeldzame munten als Hollandsche centen daar zijn. ☼ Toen we in de herberg wat zouden gaan eten bleven ze, overigens in het geheel niet hinderlijk, vlak in onze buurt. Maar toen hadden de eenvoudige buitenlui, die daar ook hun glaasje landwijn of kopje koffie dronken, toch de hoffelijkheid die jongens duidelijk te maken dat ze ons onder het eten met rust moesten laten. ☼ De Franschman daar op het land is sober, uiterst sober, al worden geleidelijk de

eischen, die hij aan het leven stelt, hooger. Hij is zuinig, maar, naar mijn wellicht oppervlakkigen indruk, zeker geen afzetter. Hoe gemakkelijk zou het geweest zijn om de beide vreemdelingen wat meer te laten betalen! Maar de omeletten, de twee koppen koffie, de landwijn en het brood kostten — 7 francs, 70 cent ongeveer. ☞ Na deze „lunch” stappen we weer op. Een warme wandeling (en 't kàn hier warm zijn als de Westewind niet zoover weet door te dringen!) een wandeling langs een weinig interessanten weg van omstreeks een uur wacht ons. Wij willen naar Ruoms om daarna de kloof van de Ardèche door te trekken en later een autobus op te pikken. ☞ Maar er staat juist een auto; de chauffeur moet naar Ruoms. Instappen? Graag! We zijn er in weinige minuten, dankbaar voor de besparing aan tijd en moeite. De chauffeur wil niets aannemen, geen pourboire en geen biertje in natura! ☞ De Ardèche snijdt een diep bed in de plateaux. Steile kalkrotsen in wonderlijk-regelmatige lagen, rijzen aan beide zijden van den ondiepen stroom. Zóó regelmatig zijn de lagen, dat zij een Romeinsch bouwwerk van geweldige afmetingen gelijken en de ronde hoek, bij den ingang van den kleinen tunnel, die men voor den weg uit de rots heeft doen springen, lijkt

wel een oud bastion. ☞ De kloof der Ardèche, een kleine canyon, is één der merkwaardigheden van deze streek; beneden Ruoms kan men in vele uren met platboomde vaartuigen over t a l r i j k e stroomversnellingen dalafwaarts varen. Ook de curiositeitentourist zal hier tevreden zijn; de Guide Bleu geeft een sterretje! ☞ Rustig en dankbaar voor wat schaduw wandelen we verder en blazen na enkele kilo-



Foto v. d. Scheer

EEN HOEK VAN DE CEVENNEN. OUDE BRUG

ometers even uit voor ons opnieuw in de hitte te wagen. Daar nadert een groenteboer met een leegverkochte kar. Alweer is het: Meerijden? En zoo zitten we hoog op den bok naast elkaar geperst en sukkelen de hellinkjes op en af, terwijl de jardinier in dialect zware betoogen houdt, die niet geheel begrepen worden. ☞ Hij liet zich vervolgens het genoegen niet ontnemen ons bij de eerstvolgende herberg een biertje aan te bieden. Toen volgde een biertje van ons! Snel ging de rit niet. Niet alleen moest hij bij elke nieuwe herberg wéér een hartigen dronk hebben, maar bovendien maakte dat hem zoo spraakzaam, dat het goedige paard steeds van de oogenblikken, dat zijn baas geweldig aan het betoogen was, gebruik maakte om van een sukkeldrafje in stap over te gaan. De baas merkte dit nauwelijks, die praatte maar. Die beval ons warm een bezoek aan de hoofdstad van zijn land aan en wist een best hotel in Parijs; daar zou men ons niet afzetten, daar was het een genoegelijke eenvoudige boel, een ambtenaar van het ministerie van Pensioenen en een schrijnwerker zouden daar een prettig gezelschap voor ons zijn. Het adres had hij thuis; gingen we nog even mee een glaasje wijn drinken? ☞ Maar toen vonden we het genoeg, want als we nu nog met hem mee moesten ook, hoe laat waren we dan in Joyeuse terug? Met moeite kwamen we van hem los, met een hartelijken handdruk en vele woorden zijnerzijds scheidden onze wegen en hij reed het zijweggetje naar zijn woning in, terwijl wij de enkele kilometers grooten weg afwandelden. ☞ Wie in Joyeuse logeert in het aloude, steeds met zijn tijd mee-

gaande — want naar den grooten weg verplaatste — dorps-hotel, dat naar den weidschen naam luistert van „Hotel de l'Europe chez Chamontin”, voornaam cachet: eetzaal met wandschilderingen, voorstellende tuintafreelen uit de 18e eeuw, logies plus diner 20 francs . . . , die brengt per se een deel van den dag door in het cafétje aan de overzijde van den weg. In elk geval ontbijt hij er. Het is het belangrijkste café van heel het 2000 inwoners tellende stadje Joyeuse. Daar zitten dan doorgaans de hotelgasten, kleine Fransche middenstanders, die hier komen uitrusten, een eindje wandelen en weer gaan zitten. 's Avonds maakt men een genoegelijk praatje. Ook verschijnen er stedelingen met als regelmatig belangrijk bezoeker M. le juge de paix in zijn keurig net pak met verbrande en kromgetrokken stroohoed. Ook M. le juge is zeer welwillend en verstrekt ons tegen den tijd van ons vertrek allerlei inlichtingen over de beste verbinding met de „bewoonde wereld”. Als contrapraestatie brengen wij zijn groeten over aan zijn zwager, die één van de drie herbergen bezit die het miniatuur-bergdorpje Beaumont rijk is, een schilderachtig oud nest, 700 M. hoog. ☞ Voor den geoloog is dit land een eldorado, voor den doorsnee-toerist, ik zeide het reeds —

biedt het niet zoo buitengewoon veel, al merkt de Guide Bleu behalve de kloof der Ardèche nog andere merkwaardigheden met een sterretje. Het meest bijzondere is wellicht het bois de Païolive, waar tusschen mooie boomgroepen het water in den loop der eeuwen uit de kalksteen de meest grillige formaties heeft doen ontstaan, hollen, kloven, dieren, die natuurlijk hun „officieelen” naam: „de olifant”, „de

schildpad” ontvingen. Uren kan men hier dwalen; verdwalen is zeer eenvoudig en als men geen overvloed van tijd heeft, is het meenemen van een gids zéér gewenscht. Langs het gebied der „geheven steenen” stroomt de Chassezac door een diepe kloof. De bezienswaardigheden-jager kan in een paar dagen deze streek „doen”, maar ook de niet-geoloog met belangstelling voor land en volk kan in deze Cevennenhoek veilig wat langer blijven zonder er spijt van te hebben. Hij zwerfde gerust eens over de kalkplateaus, schaars begroeid en heet, met hier en daar wat laag eikenhout en kleine olijven, waar weinig water te vinden is en waar — de tragiek van het Fransche platteland die hier wel heel sterk spreekt — hij telkens stuiten zal op verlaten, zelfs op ingestorte boerenwoningen. De muren staan nog, het dak is weg, de terrassen, in den loop der eeuwen met ongelooflijke vlijt tegen de berghellingen aangelegd om als bouwland te dienen, zijn met onkruid en bramen bedekt. Opwekkend is dit beeld niet; de winddruifluis verwoestte de gaarden, de groote stad lokte en vele dorpen zijn sterker gedecimeerd dan een leger in den oorlog. „La terre qui meurt” . . . ☞ Maar men moet dit land toch zien om het typische ervan. Wil men een fleuriger beeld, ook ander gesteente is in de nabijheid, waardoor het water niet onmiddellijk wegsijpelt; het zijn dichtbegroeide berghellingen, hei bloeit er en dennen groeien naast andere boomen in overvloed en er is een rijkdom aan tamme kastanjes. Langs den weg en in de dalen of op terrasjes tegen de bergen staan daar die groote schaduwrijke boomen die de bevolking overvloedig van

voedsel voorzagen — en nóg voorzien, al gaat men hoogere eischen stellen dan — den heelen langen winter door — maaltijden van op verschillende wijzen toebereide kastanjes. En dus verkoopt men de kastanjes maar, de prijs weegt niet tegen de kosten op en — men verlaat het land. Ook in de vruchtbare dalen blijft de bevolking niet stabiel. Wie het „grootte leven” heeft leeren kennen, is er niet meer tevreden, hij vlucht weg en dit is vooral begrijpelijk, als men de kleine, hoog tegen een helling geplakte huizen-groepjes ziet, waar menschen hun leven lang wonen. ☞ Schilderachtig kunnen die dorpjes wel zijn; ik noemde reeds Beaumont met zijn primitief, oud kerkje en zijn verweerde huizen, hoog op een bergkam gelegen, diep uitzijnde op een groen dal eenerzijds en de hooge keten der Tanargue aan de andere zijde. ☞ Aardig zijn ook de oude stadjes met hun nauwe, donkere straten en steegen, poortjes en doorgangen, hun weinige deftige heerenhuizen met mooi bewerkten ingang, terwijl soms een statig gebouw, kerk of kasteel van oude tijden spreekt. Hoog ligt Joyeuse op zijn heuvel saamgedrongen, diep ligt Largentière, geklemd tusschen de berghellingen aan beide oevers der weinig waterrijke Ligne. ☞ Wonderen van schilderachtigheid zijn het niet, geestig, onregelmatig, zijn ze wel. ☞ En zoo vindt hij die goed zoekt in dit land heel wat schoons, grillige rotsgroepen en sierlijke oude boogbruggen, 17e eeuwse kasteeltjes en schilderachtige boerenwoningen, fijn-grijs-groene olijven en trotsche kastanjeboomen, kale, ruwe kalkplateau's en kloven, grijze stadjes en weelderig bosch, wijde dalen en een hartelijk, gastvrij volk. Ik geloof dat een verblijf in dit Cevennen-hoekje toch menigeen zal kunnen bevredigen.

OP ZOEK NAAR DEN KONINGSMANTEL

(Vervolg en slot van blad. 375)

KLEURIGE kleine aurelia's praalden in warme, bonte tinten, de kleurenvreugde juichte der wonderlijk-beukoorlijke admiralen, waarvan het wit der voorvleugelpunten onder het vliegen puur blank oplichtte en soms mij eerst heel even deed hopen, dat het behoorde tot den lichten vleugelzoom der koningsmantels. Ik werd door alles en nog wat op een verrukkelijke wijze afgeleid; het allermeest wel door de talrijke schichtige heivlinders, maar ook door een spewer, die in de verte tusschen de berken doorglipte, den hellen lach van een groenen specht, het armelijk liedje van een geelgors, die met een musiceerenden merel, vlak bij mij in de dennen, vrijwel de eenige zingende Augustusvogel was. ☞ Zoo loop ik door, de witte zandverstuivingen, de hei en de dennenaanplant links van mij, rechts van mij de berken, de door de koningsmantels uitverkoren boomen. Nu nog eens extra opletten, spieden en speuren of ik de witgezoomde toegeklapte donkere vleugel-

achterkanten kan onderscheiden van het wisselend donker en licht der berkestammen. Nu niet meer mij laten afleiden, alleen denken aan het doel van mijn jacht: den fraaien koningsmantel. Ik trek mijn aandacht samen op de berken. Maar ik hoor ineens geknetter en geknap: korte pittige geluidjes. Een heidebrand in de buurt? ☞ Hebben de dagjesmenschen weer misdadig-achteloos een lucifer weggegooid? Of is het lokaaltje aan het vuurtje-stoken geweest? Het is

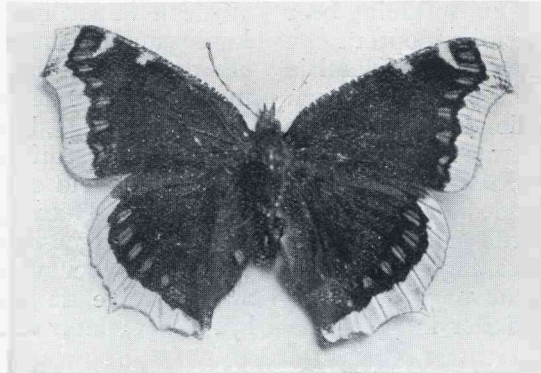


Foto C. J. Steenbergh

DE KONINGSMANTEL

er net zoo'n lekkere warme droge dag voor. Maar nergens zie ik rook en vuur. Doch dan ineens gaat mij een licht op, als ik plotseling voor de hooge bremstruiken kom te staan. Hoe heb ik mij toch zoo kunnen laten beetnemen! Immers: de brem hangt nu vol zwarte peultjes en met de warmte springen ze nu open; dat is de oorzaak van de koddige knetterende geruchten. Knap hier, knap daar; bedrieglijk wordt het geluid van knetterende, brandende heidestruiken nagebootst! ☞ Maar ik ging uit om dien koningsmantel. Misschien zal mij het geluk beter dienen op den terugweg. Ik werk me door de berken, steek de lijn over en zal het nu eens probeeren aan den spoorbermkant der tegenoverstaande berken. Zooeven de zon in den rug, nu de zon in 't gezicht. Ik word gebruind en gepurperd, maar het is goed loopen onder de spanning van den geweldigen hemel. Witjes, citroentjes, vuurvlindertjes, heivlinders, blauwtjes, dagpauwoogen en kleine aurelia's, nummervlinders en zelfs gammavlinders, ik kom ze alle tegen als op den heenweg. Maar het is mij nu niet te doen om Vanessa urticae of Vanessa io, hoe mooi ze ook zijn; enig en alleen is nu mijn doel de grootste onzer Vanessa's: Vanessa antiopa. Ik kijk links, naar de berken; rechts: misschien zont hij zich op den bodem; omhoog: wellicht wappert hij fier door het zonnegoud. Ik spied, speur, kijk, staar, sta stil, zie achterom, zie vooruit. De koningsmantel onttrekt zich halsstarrig aan mijn bliken. En

zoo keer ik terug, na on-eindig veel genoten te hebben, maar zonder mijne eigenlijke doel bereikt te hebben. Maar een volgende keer, wie weet, wie weet! ☞ En zoo trok ik den volgenden Zondag, in Augustus, voor den tweeden keer op Vanessa antiopa uit. Ik had den moed nog niet opgegeven, want tot twee keeren toe zag ik in de week, die sinds den eersten keer verliep, hem van den trein uit in heel zijn feestelijke



Foto v. d. Scheer

EEN HOEK VAN DE CEVENNEN. LARGENTIÈRE

pracht langs de berken wapperen. De koningsmantels waren er dus en dit was een aansporing te meer om met ijver opnieuw op zoek te gaan. Weer een zomerochtend, zonnig en vol winde-ruiseling; hij leek geheel en al op den vorigen Zondagmorgen en ook de natuur-historische ervaringen op het gebied der vlinders vertoonden de tweede maal treffend veel gelijkenis met de ondervindingen van den eersten keer. Alleen vond ik bij den aanvang van den tocht al dadelijk een heel mooi exemplaar van Phrag-

matobia fuliginosa, den kleinen beer, wiens kaneel-kleurige monnikspij nog vochtig was van den nachtdauw en twee wonderlijk-sierlijke vertegenwoordigers der dikwijls moeilijk te determineren Microlepidoptera. Maar wat overigens het ergste was: de uitkomst van mijn nasporingen scheen verder een even negatief karakter te zullen gaan dragen als dat van den eersten tocht. Doch toen ik reeds aanstalten maakte om huiswaarts te keeren en ik bij mezelf overwoog dat, al vond ik den koningsmantel niet, de morgen toch een bron van fijne genietingen was geweest en de kleine beer en de twee vertegenwoordigers der Microlepidoptera een alleraardigst troostprijstje vormden, kwam het lokaaltje mij tegemoet rijden. Het trok voorbij en ik keek het na. En toen gebeurde het! Het voorbijsnellend treintje veroorzaakte een krachtige luchtzuiging, waardoor allerlei vlinders een heel eind werden meegezogen, sommige vlak bij de portierraampjes. ☼ Vooral onderscheidde ik vele witjes, maar tusschen die blanke vlinders wapperde er één, donker en forsch. Zou hij het werkelijk zijn, de koningsmantel? Of „slechts” een admiraal, een aurelia of dagpauwoog? Ik keerde op mijn schreden terug, den donkeren vlinder in zijn volle en verrassende wendingen met scherpe opletendheid volgende. Hij vloog tusschen de berken; ik hield den stam in het oog, naderde en naderde . . . En inderdaad: met toegeklapte vleugels, donker met witten zoom, zat Vanessa antiopa tegen den berk. Nu kwam het moeilijkste nog aan: hem te vangen. Hij zat niet voordeelig voor me; een paar twijgjes vóór den vlinder belemmerden mij vrijwel den weg. Bovendien fladderde vlak bij hem een zenuwachtige nummervlinder, die nog niet bekomen was van den schrik der trein-

zuiging; ook de bewegingen van een schorpioenvlieg waren hinderlijk. Toch besloot ik het maar eens te probeeren, doch toen ik het net al op een decimeter afstand van den vlinder had vooruitgeschoven, vloog hij weg. Zou hij voorgoed verdwijnen en hoog boven de berken uit naar veiliger oorden vluchten? Dan zou mijn tocht, ondanks de gewekte verwachting, toch nog vergeefsch zijn geweest. Maar, neen: in zijn arge-loosheid ging de koningsmantel . . . op mijn jas zitten. Ik had hem maar voor 't grijpen. Maar dat kon ik niet over mijn hart verkrijgen, dat was geen koninklijke jacht, zooals men die toch tegenover een vlinder met zoo'n koninklijken naam behoort te beoefenen. Hij moest nog een kans hebben en ik tikte hem daarom van mijn jas. Hij wapperde weg. Waarheen? Wat wendingen en zwenkingen en hij zwierde sierlijk neer op den bodem; daar zat hij met wijd-opengespreide wieken, in opzet-houding; voorzichtig sloop ik naderbij, een slag met het net en Vanessa antiopa behoorde aan mij. Prachtig draagt hij bij ter aanvulling van mijn verzameling, want van de Nederlandsche vlinders is hij stellig een der boeiendste, die aan het landschap een heel eigen bekoring verleent. Want al komt men admiralen, kleine vossen en dagpauwoogen talrijker tegen dan de rouwmantels, toch zijn deze nu niet bepaald zeldzaam, zoodat een aandachtig waarnemer, die geregeld voeling houdt met de natuur, meermalen in de gelegenheid is den ongemeen aantrekkelijken vlinder te bewonderen, die Europeesch vermaard is en ook in Noord-

Amerika algemeen bekend en gezien is. ☼ Ik noemde daar den naam „rouwmantel”, die wel een vertaling zal zijn van het Deutsche Trauermantel. Waarom deze naam aan Vanessa antiopa is gegeven? Het kan zijn zoowel om den breed-blank omranden, heel donkeren achterkant der vleugels als om de kleur van den geelomzoomden bovenkant der vleugels. Wat zien die kleuren er heerlijk uit en wat zijn de kleurpartijen wonderlijk mooi verdeeld, zoowel aan de boven- als benedenzij. Wat de eerste betreft, een donker chocoladekleurig bruin, dat van een fulpen innigheid is, overheerscht. Bij een vliegende koningsmantel merkt men dat niet zoo, maar wanneer men een exemplaar, dat zich zit te zonnen, kan besluipen, wordt men bovendien getroffen door de sierlijk blauwpaarse vlekken, die evenwijdig „loopen” met den gelen, hier en daar met wat zwart „stuifsel” bestrooiden, zoom; bovendien wordt de stemmigheit der vleugels verder gebroken door de blijde bewijsjes geel aan de voorvleugelranden, die eveneens kunnen worden waargenomen aan den overigens vrij effen-donkeren achterkant der vleugels. Allerbevalligst is verder de fijn-zwierig golvende omtreklijn der vleugels. ☼ En wat genoeglijk is het, dat van deze vlinderschoonheid zoovele maanden van het jaar valt te genieten. De koningsmantels toch plegen te overwinteren, zoodat, al is er maar één generatie per jaar, men de vlinders zoowel in het voor- en najaar als gedurende den zomer te zien kan krijgen. De overwinterende exemplaren, waarbij allengs het geel van den zoom vrijwel tot wit verbleekt, worden gewekt door de lichtseinen van de lente. Maar wanneer het naar Mei gaat loopen, verdwijnen ze zoo zoetsjesaan van het tooneel, echter niet dan na, meestal vrij hoog, vooraf hun groene elliptische



DE SKYLINE VAN MIAMI, DE BEFAAMDE LUXE-STAD IN FLORIDA

eitjes te hebben gelegd. Als voedselplant der aanstaande rupsen worden zoowel populieren en berken, als — soms — olmen gekozen, terwijl de eieren natuurlijk ook op wilgen worden gelegd. ☼ Dit natuurlijk is hier op zijn plaats, omdat de wilgen aan een onnoemelijk aantal rupsen voedsel bieden en ik kan elkeen, die rupsen kweekt, aanraden het eerst eens met wilgen te probeeren, wanneer op een onbekende rups in handen krijgt, waarvan hij niet weet, waarmee zij moet worden gevoed. ☼ Het is vooral in Zomer- en Hooimaand, dat men de meeste kans heeft de rupsen der koningsmantels tegen te komen. Het zijn gemakkelijk te herkennen dieren. Een mooie afwisseling brengen op hun donkere huid de roodbruine rugvlakken, terwijl zij voorts worden gekenmerkt door doornige piekjes, waarmee hun huid is bezet. Aanvankelijk blijven de rupsen dicht bijeen samentroepen, maar wanneer de laatste vervelling heeft plaats gehad, gaat elk harer haar eigen weg. Het gevolg der overvloedige maaltijden, waarna telkens vervellingen plaats hebben, is tenslotte de verpoping. Zoo'n pop van een koningsmantel, waarvan de rups zich aan het staarteinde heeft opgehangen, ziet er bruin of grijs uit en vertoont behalve de rugpunten twee spitste punten aan het kopgedeelte. Daaruit wordt in Oogstmaand de edele vlinder geboren, die tot in den herfst zijn pracht tentoonspreidt, daarna, teneinde den onwelgezinden winter te ontwijken, een luwe schuilsteê zoekt, om eindelijk in de lente weer onder den zonnigen Hollandschen hemel voort te wapperen.